

تعریف قرارداد آتی

در این قرارداد طبق عقد صلح یک طرف (فروشنده) توافق می کند در سر رسید معین ، مقدار معینی از کالای مشخص را در عوض قیمتی که الان تعیین می کنند به طرف دیگر (خریدار) تحویل دهد.

همچنین برای جلوگیری از امتناع طرفین از انجام قرارداد ، طرفین طی شرط ضمن عقد متعهد می شوند مبلغی را به عنوان وجه تضمین نزد اتاق پایاپای بورس بگذارند و متعهد می شوند متناسب با تغییرات قیمت آتی وجه تضمین را تعدیل کنند و اتاق پایاپای از طرف آنان وکالت دارد متناسب با تغییرات قیمت ، بخشی از وجه تضمین هر یک از طرفین را به عنوان اباحه تصرف در اختیار دیگری قرار دهد و او حق استفاده از آن را خواهد داشت تا در سر رسید با هم تسویه کنند.

در این قرارداد طبق شرط ضمن عقد طرفین می توانند در زمان سر رسید قرارداد از تحویل یا دریافت کالا امتناع ورزند به شرطی که وجه جریمه مقرر را به طرف دیگر پرداخت نمایند . ضمناً هر یک از طرفین می توانند قبل از سر رسید با انعقاد قرارداد صلح دیگری ، شخص ثالث را جایگزین خود در قرارداد صلح اولیه نمایند و پس از تسویه، از قرارداد خارج شوند . کلیه قراردادها در زمان سر رسید مقرر تسویه خواهد شد.

انواع قراردادهای معاملاتی در بورس کالا

معمولاً کسانی که در ابتدای شروع به کار معاملات آتی هستند ممکن است تفاوت بین معاملات سلف و آتی را خوب متوجه نشوند. در زیر توضیح هر دو به انضمام سایر قراردادهای معاملاتی در بورس کالا آمده تا معامله گران به راحتی بتوانند تفاوت آنها را از همدیگر تمیز دهند تمامی خرید و فروش ها در بورس کالا در قالب قراردادهای استاندارد شده انجام می گیرد که به شرح زیر می باشد:

قرارداد نقدی:

در این قرارداد ، خریدار می بایست کل مبلغ قرارداد را به صورت نقد پرداخت کند و فروشنده نیز کالای مورد معامله را به خریدار تحویل دهد.

قرارداد سلف:

در این قرارداد ، کل مبلغ در زمان انجام معامله توسط خریدار پرداخت می گردد و فروشنده متعهد می شود در سر رسید مشخص کالای مورد معامله را به خریدار تحویل دهد.

قرارداد نسبی:

قراردادی است که کالا به صورت فوری به خریدار تحویل داده می شود و بهای آن در تاریخ سر رسید ، به فروشنده پرداخت می گردد.

قرارداد سلف موازی که اخیراً" به نوع معاملات بورس کالا اضافه شده است.

قرارداد آتی:

در این قرارداد ، خریدار و فروشنده طبق عقد صلح توافق می کنند ، در سر رسید معین، کالای استاندارد شده ای را به قیمتی که ((زمان انجام

معامله ((تعیین می کنند ، معامله کنند.

توجه کنید در اینجا پولی مبادله نمی شود و دو طرف تا سررسید باید صبر کنند. پایاپای بورس به منظور جلوگیری از زیان طرفین مبلغی را به عنوان سپرده نزد خود نگه می دارد و هر روز با توجه به تغییرات قیمتی (کالای مورد معامله) از سپرده یکی کاسته و به سپرده دیگری اضافه می کند .

نکته جالب اینکه این سپرده ها در حساب شخصی خریدارها و فروشندگان در بانک نگهداری می شود که حق برداشت از این حساب در اختیار پایاپای بورس است.

البته بدیهی است که این اضافه و کم کردن ها تاثیری در انتهای کار ندارد و معامله در نهایت به قیمت توافق شده انجام خواهد شد و این واریز وجه و برداشتها صرفا به منظور جلوگیری از عدم پرداخت خسارت در موقع امتناع یکی از طرفین است.

آیا هر کسی می تواند فروشنده یا خریدار باشد؟

بله هر کسی می تواند در ابتدای کار خریدار یا فروشنده باشد. یعنی هر فرد (حقیقی یا حقوقی) می تواند در آغاز کار هر کدام از موقعیت های خرید یا فروش را اتخاذ نماید و اقدام به معامله کند.

مهمترین موضوع در معاملات آتی متخصص بودن فرد معامله گر است. به دلیل اینکه افراد بسیار حرفه ایی در این بازار فعالیت دارند توصیه می کنم فقط و فقط افرادی وارد این بازار شوند که کاملا به رموز بازار مسلط بوده و به تمام قوانین، آیین نامه ها و دستورالعمل های بورس آتی تسلط داشته باشند در غیر این صورت هرگز وارد این بازار نشوند چون قطعاً ضرر خواهند کرد.

آیا می توان یک قرارداد آتی را به حال خود رها کرد؟

یعنی آیا می توان یک موقعیت خرید یا فروش در بورس کالا ایجاد کرده و بعد آن را تا زمان سررسید به حال خود رها نمود؟ (باز کردن یا ایجاد یک موقعیت خرید یا فروش به معنی این است که یک معامله آتی خرید یا فروش انجام داد.)

سوال مهمی است که خیلی از معامله گران در ابتدای کار مطرح می کنند .
پاسخ این است که در حالت کلی خیر!

درست است که طبق قرارداد، خریدار و فروشنده روی یک قیمت قطعی برای کالا توافق می کنند ، ولی به دلیل اینکه در قرارداد آتی امکان امتناع وجود دارد پس باید هر یک از طرفین امکان پرداخت ضرر را داشته باشند و این وقتی میسر است که هر فردی در **حساب در اختیار بورس** خود مبلغ کافی برای جبران ضرر داشته باشد و بدیهی است که با تغییرات قیمتی ، این سپرده کم یا زیاد شود.

به طور خلاصه باید ذکر شود که این مانده سپرده نباید از یک عددی کمتر شود و لذا اگر به هر دلیلی در مقطعی قیمت کالا تغییر کند باید فروشنده و خریدار مواظب تغییر قیمت باشد تا سپرده او به آن حدی که ذکر شد نرسد و اگر سپرده به آن حد رسید قراردادهای آن فرد در همان روز از طرف پایاپای بورس در بازار جبرانی حراج می شود و موقعیت او بسته می گردد.

بعدا" به تفصیل در این مورد بحث خواهد شد.

قراردادهای آتی چه فایده ای دارد؟

قراردادهای آتی سه گروه سود و فایده دارد

برای تولید کننده محصول

به وسیله قراردادی فروشنده (تولید کننده) می تواند قیمت فروش مورد نظر خود را برای زمان آینده تثبیت نماید و در برابر نوسانات مربوط به تغییر قیمت کالا، قیمت مد نظر خود را حفظ نماید و از ریسک مربوط به نوسانات قیمت جلوگیری نماید. تولید کنندگان می توانند از طریق فروش کالا بصورت آتی، سفارش ساخت محصولات را دریافت نمایند. تولید کنندگان، پردازشگران، و توزیع کنندگان فلزات از قراردادهای آتی بمنظور هج کردن (پوشش خطر) در برابر ریسک تغییرات قیمت استفاده می نمایند و می توانند در صورت فاصله گرفتن قیمتها از قیمت پیشنهادی، قرارداد خود را واگذار نمایند.

برای خریدار - مصرف کننده

مصرف کننده کالا نیز می تواند از طریق این قرارداد از دریافت میزان کالای مورد نظر خود در ماه مورد نظر با قیمت تثبیت شده اطمینان حاصل نماید. مصرف کننده می تواند در صورت فاصله گرفتن قیمتها از قیمت پیشنهادی، قرارداد خود را در بورس واگذار نماید.

برای معامله گر

معامله گر (دلالت) نیز می تواند از نوسانات قیمت قرارداد آتی یا خرید و فروش قرارداد آتی سود کسب نماید. این افراد با خرید و فروش قرارداد آتی در جهتی که از قیمتها پیش بینی می نمایند می توانند سود کسب نمایند. به عنوان مثال در زمانی که قیمتها در حال افزایش می باشد با خرید یک قرارداد آتی به قیمت پایین تر از روند افزایشی قیمت سود کسب نماید و در زمانی که قیمتها در حال کاهش می باشد می تواند با فروش یک قرارداد آتی از روند کاهشی قیمتها سود کسب نماید.

واقعیت این است که عمده ترین افراد حاضر در معاملات و قراردادهای آتی همین معامله گران هستند و معمولاً درصد بسیار پایینی از قراردادهای آتی به مرحله تحویل و واگذاری می رسد و عمده آنها در زمان نزدیک به سررسید بسته می شود و علت این امر هم کاملاً واضح است که قیمت قراردادهای آتی در زمان سررسید به قیمت فیزیکی کالا در بازار فیزیکی نزدیک می شود و تفاوت عملاً "به صفر می رسد و نیازی به تامین وجه و هزینه های تحویل و تحول کالا وجود ندارد.

سپرده قرار داد آتی چیست؟

همانطوریکه ذکر شد در قرارداد آتی امکان امتناع وجود دارد. به همین منظور هریک از طرفین بایستی خیالشان از جهت تامین ضرر و زیان امتناع و نکول قرارداد راحت باشد به همین دلیل هر کدام از طرفین قرارداد (خریدار و فروشنده) به منظور تعهد به خرید یا فروش کالای مورد نظر می بایست درصدی از ارزش کالا را به عنوان سپرده یا ودیعه نزد اتاق پایاپای بورس نگهداری نمایند.

در صورتی که یک معامله گر اقدام به خرید یا فروش قرارداد آتی نماید، ملزم به واریز سپرده خواهد بود. این سپرده در حکم سپرده حسن انجام

کار و تعهد خریدار نسبت به پرداخت بهای کالا به هنگام تحویل و تعهد فروشنده نسبت به تحویل کالا در موعد تحویل می باشد .

پس واریز سپرده هم بر عهده خریدار و هم بر عهده فروشنده یک قرارداد آتی خواهد بود

مبلغ سپرده قرارداد آتی در بورس چقدر است؟

در هر قرارداد آتی ، معمولا بین ۵ الی ۱۰ درصد از ارزش هر قرارداد به عنوان سپرده نزد کارگزار در وجه اتاق پایاپای واریز می شود و این عدد بنا به تشخیص پایاپای می تواند تغییر کند و یا کارگزار می تواند راسا" به منظور تامین خسارت های احتمالی از طرفین ضمانت های لازم و دیگری نیز اخذ نمایند. اکنون این عدد حدود ۳۰ درصد است. (۲ میلیون و هفتصد هزار تومان در آغاز سال ۱۳۹۱)

روش عمل در بورس کالای ایران در حال حاضر چگونه است؟

روش به این صورت است که هرکسی در موقع کدگرفتن برای انجام معاملات در بورس کالا اقدام به افتتاح حساب در اختیار بورس در بانک نموده و حق برداشت از این حساب انحصارا" به پایاپای بورس داده می شود و بنابراین به تعداد قرارداد ها و موقعیت های باز خود بایستی سپرده در این حساب داشته باشد.

سود و زیان در معاملات و قراردادهای آتی چقدر است؟

سود و زیان در این نوع معاملات نامحدود است و با مبلغ بسیار اندک (سپرده) می توان سودهای بسیار کلان به دست آورد یا زیان های بسیار کلان داشت.

مثال) این مثال با عددهای امروز قراردادهای آتی است:

فرض کنید فرد A پیش بینی (براساس تحلیل خود) می کند که قیمت سکه طلای بهار آزادی افزایش خواهد یافت و اقدام به خرید ۱۰ قرارداد آتی تحویل ماه شهریور می نماید. (موقعیت خرید باز می کند) در مقابل فرض کنید فرد B پیش بینی می کند (براساس تحلیل خود) که قیمت سکه طلای بهار آزادی کاهش خواهد یافت و اقدام به فروش ۱۰ قرارداد آتی تحویل شهریور ماه می کند.

طبق مقررات امروز سپرده هر قرارداد آتی سکه طلا چهارصد هزار تومان است. پس هر کدام از این دو فرد A و B بابت انجام این قراردادها بایستی چهارمیلیون تومان سپرده در حساب خود داشته باشند.

حال فرض کنید در روز معاملاتی بعد قیمت سکه طلا کاهش یابد و حداکثر تغییر قیمت را پیدا کند (حداکثر تغییرات در حال حاضر ۳٪ است) مثلا فرض کنیم قیمت هر سکه تحویل شهریور در بازار قرارداد آتی ۱۳۰۰۰ تومان کاهش یابد. بنابراین فرد A برای هر قرارداد صد و سی هزار تومان ضرر خواهد کرد و مجموعا" یک میلیون و سیصد هزار تومان ضرر خواهد نمود و فرد B دقیقا" همین مبلغ سود خواهد کرد.

حال تصور کنید که سه روز متوالی این اتفاق بیفتد و هیچکدام از این افراد اقدام به بستن موقعیت های خود نکنند در این صورت تقریبا کل پول سپرده فرد A از بین خواهد رفت و پول سپرده فرد B تقریبا دو برابر خواهد شد.

البته لازم به ذکر است که عملا پایاپای بورس وقتی که مانده فرد A به زیر ۲۴۰ هزار تومان رسید موقعیت خرید او را در بازار جبرانی خواهد بست ولی ممکن است این پروسه با قراردادهای کم فرد A ادامه یافته و مانده او را تقریبا صفر کند.

این مثال مشابه یک مثال واقعی است که در خرداد ماه امسال در بورس کالا اتفاق افتاد و افرادی میلیونها تومان از دست دادند و در مقابل افراد دیگری میلیونها تومان به دست آوردند.

کال مارجین call margin چیست؟

قبل از اینکه این اصطلاح و شرایطی که این اتفاق می افتد را توضیح دهم به نحوه عملکرد پایاپای بورس در معاملات قراردادهای آتی می پردازیم:

هر روز پس از اتمام زمان معاملات عددی به عنوان **قیمت تسویه روزانه** از طرف پایاپای بورس اعلام می شود (که فعلا با نحوه محاسبه آن کار نداریم) و می توان آن را با تقریب قیمت روز آن کالا (با شرایط ویژه خود) دانست و لذا با توجه به قیمت فروشنده و خریدار در همان روز یا روزهای قبل، تفاوت قیمتی بین این عدد تسویه روزانه و قیمتهای خریداران و فروشندگان به وجود می آید و لذا پایاپای بورس در همان روز مابه التفاوت این عدد با عدد قبلی خریداران و فروشندگان را به حساب آنها واریز نموده یا از حساب آنها برداشت می نماید و در روز معاملاتی بعد این عدد به عنوان عدد خرید و فروش شده همه خریداران و فروشندگان است و مابه التفاوت روز بعد طبق این عدد محاسبه می شود و...

با توجه به این واریز و برداشت وجه، سپرده بعضی از افراد کم شده و سپرده بعضی زیاد می شود. سپرده کسانی که قرارداد باز دارند نباید از یک حدی کمتر شود و اگر سپرده آنها کمتر از آن حد شد اصطلاحا گفته می شود که کال مارجین شده اند (کارگزار با آنها تماس گرفته و مارجین شدن را به آنها خبر می دهد) و این افراد الزاما" یا باید اقدام به واریز وجه نمایند تا سپرده آنها به سقف مورد نظر برسد و یا اینکه در جلسه معاملاتی بعدی اقدام به بستن موقعیت های خود کنند تا به حد سپرده، موقعیت باز داشته باشند. اگر به هر دلیلی افراد یکی از این دو اقدام را انجام ندهند موقعیت های آنها تا حد رسیدن به تعدادی که سپرده تعیین می کند، در بازار جبرانی حراج می شود. به دلیل اینکه در بازار جبرانی امکان زیان تا ۹٪ وجود دارد (در صورتی که در بازار جاری و روزانه حد سود و زیان ۳٪ است) لذا معمولا کارگزار با اصرار از افراد می خواهد که یا وجه را تامین کنند یا اقدام به بستن موقعیت خود نمایند و در مواقعی حتی کارگزار (در صورت عدم دسترسی به فردی که مارجین شده) خود راسا" اقدام به بستن موقعیت های مشتری می کند تا از زیان بیشتر او جلوگیری نماید و وارد بازار جبرانی نشود.

نحوه ورود به قرارداد آتی چگونه است؟

مشتری با مراجعه به یک کارگزاری که مجوز انجام معاملات آتی را دارد می تواند به یکی از دو صورت زیر به قرارداد آتی وارد شود:

الف) تعهد خرید:

مشتری می تواند با سفارش به کارگزاری اقدام به "سفارش تعهد خرید کالا"، بنماید. در این حالت کارگزاری سفارش مشتری را در سیستم معاملات ثبت می کند و در صورت وجود "سفارش تعهد فروش کالا"، قرارداد آتی بین دو طرف منعقد می شود.

ب) تعهد فروش:

مشتری می تواند با سفارش به کارگزاری اقدام به "سفارش تعهد فروش کالا" بنماید. در این حالت کارگزاری سفارش مشتری را در سیستم معاملات ثبت می کند و در صورت وجود "سفارش تعهد خرید کالا"، قرارداد آتی بین دو طرف منعقد می شود.

لازم به ذکر است که اگر مشتری با مطالعه، تحلیل و آگاهی پیش بینی نمود که قیمت در آینده افزایش پیدا خواهد کرد بایستی اقدام به اتخاذ "موضع تعهد خرید" بنماید و اگر پیش بینی نمود که قیمت در آینده کاهش پیدا خواهد کرد بایستی اقدام به اتخاذ "موضع تعهد فروش" بنماید.

خروج از قرارداد آتی چگونه است؟

چنانچه یک مشتری به یک قرارداد آتی وارد شده باشد به چند روش می تواند از این قرارداد خارج شود:

الف) واگذاری به شخص ثالث:

تعهد خرید یا فروش خود را به شخص دیگری واگذار نماید . به عبارت دیگر با عرضه قرارداد خود در سیستم معاملات از طریق کارگزار مسئولیت خود را به فرد جدید منتقل کند . قرارداد آتی مذکور با تعهد شخص جدید در سررسید مقرر تسویه خواهد شد.

ب) تحویل یا دریافت کالا:

در این حالت دو طرف با طی مراحل تعریف شده بورس ، اقدام به تحویل و دریافت کالا می نمایند.

ج) تسویه نقدی قرارداد:

در دو حالت زیر قرارداد تسویه نقدی می شود:

- *خریدار آماده دریافت کالا است ولی فروشنده از تحویل آن منصرف شده است ، در این حالت فروشنده جریمه نقدی مقرر را به خریدار پرداخت کرده و قرارداد با نرخ سررسید تسویه نقدی می شود.
- *فروشنده آماده تحویل کالا است ولی خریدار از دریافت آن منصرف شده است ، در این حالت خریدار جریمه نقدی مقرر را به فروشنده پرداخت کرده و قرارداد با نرخ سررسید تسویه حساب نقدی می شود.

منبع : bourseati.com